

به نام آن که جان را فکرت آموخت

مرجع

اپیدمیولوژی بیماری‌های شایع ایران

جلد دوم: بیماری‌های غیر واگیر

مؤلف: نویسندگان

با سرپرست دکتر حسین یوری

(استاد اپیدمیولوژی دانشکده علوم پزشکی شهید بهشتی)

ویراستاران

دکتر حمید شریفی، دکتر حسین الدین اکبرین

انجمن علمی اپیدمیولوژیست‌های ایران

انتشارات گپ

انجمن علمی اپیدمیولوژیست‌های ایران

انتشارات گپ

E.mail: gapnashr@gmail.com

ناشر:

◀ برنده جایزه کتاب پزشکی سال ۱۳۹۰

◀ برنده جایزه کتاب فصل زمستان ۱۳۸۸

◀ لوح سپاس بشواره کتاب و خانواده ۱۳۸۶

عنوان و نام پدیدآور: مرجع اپیدمیولوژی بیماری‌های شایع ایران / شورای نویسندگان با سرپرستی پروین یآوری ؛ ویراستاران حمید شریفی، حسام‌الدین اکبرین ؛ [به سفارش] انجمن علمی اپیدمیولوژیست‌های ایران.

مشخصات نشر: رشت : گپ ، ۱۳۹۲ -

مشخصات ظاهری: ج: مصوره، جدول، نمودار.

شابک: دوره : 4-978-600-7197-00-4 ؛ ج. ۱: 1-978-600-7197-01-1 ؛

ج. ۲: 2-978-600-7197-02-8

وضعیت فهرست نویسی: فایا

Epidemiology textbook of prevalent diseases in Iran. supervised by Parvin Yavari
یادداشت: پشت جلد به انگلیسی: .
یادداشت: کتابنامه.

مندرجات: ج. ۱. بیماری‌های واگیر. ج. ۲. بیماری‌های غیر واگیر.

موضوع: همه‌گیرشناسی — ایران

موضوع: بیماری‌های واگیر — ایران

شناسه افزوده: یآوری، پروین، ۱۳۲۹ -

شناسه افزوده: شریفی، حمید، ۱۳۵۶ - ویراستار

شناسه افزوده: اکبرین، حسام‌الدین، ۱۳۵۹ - ویراستار

شناسه افزوده: انجمن علمی اپیدمیولوژیست‌های ایران

کنگره: ۱۳۹۲ ۴م الف/۷/ RA۶۵-

رده بندی دیویی: ۶۱۴/۴۰۹۵۵

شناسه کتابخانه ملی: ۳۲۲۰۰۲۸

مرجع اپیدمیولوژی بیماری‌های شایع ایران - جلد دوم - بیماری‌های غیر واگیر

شورای نویسندگان با سرپرستی دکتر پروین یآوری

دکتر حمید شریفی، دکتر حسام‌الدین اکبرین

انجمن علمی اپیدمیولوژیست‌های ایران

انتشارات گپ (گروه بهداشت و پیشگیری)

علی اصغر علیزاده

اول - ۱۳۹۳ (۵۳۵ صفحه وزیری)

۱۵۰۰ نسخه

۲۵۰،۰۰۰ ریال

۹۷۸-۶۰۰-۷۱۹۷-۰۲-۸

نویسندگان

ویراستاران

سفارش

ناشر

مدیر تولید

نوبت و سال چاپ.

شمارگان

قیمت

شابک

آدرس ناشر و سفارش:

۱- تهران - صندوق پستی ۵۹۹۴-۱۴۱۵۵، تلفکس: ۶۶۴۳۱۰۲

۲- رشت - خیابان حاجی‌آباد، کوچه امیر، بن‌بست توحید، پلاک ۲۶

تلفکس: ۰۹۱۲۳۲۵۷۵۰۰ - ۰۱۳۱-۲۲۴۴۳۱۵

مرکز فروش اینترنتی www.gapnashr.com و ارسال پستی ۶۶۴۳۲۲۲ - ۰۲۱

طبق قانون حمایت از مؤلفان و مصنفان، هرگونه کپی‌برداری، تکثیر کلی یا جزئی از مطالب کتاب، بدون اجازه‌ی ناشر، یا انجمن علمی اپیدمیولوژیست‌های ایران پیگرد قانونی را به همراه دارد.

اسامی شورای نویسندگان (به ترتیب حروف الفبا)

● دکتر فرزانه ذوالعلی	● دکتر علیرضا احمدوند
● دکتر محسن رضائیان	● دکتر علیرضا احمدی
● دکتر سهیل سعادت	● دکتر علی اردلان
● دکتر حمید سوری	● دکتر علی اسکندی زاده
● دکتر حمید شریفی	● دکتر نادر اسماعیل نسب
● امین شمس الدینی	● مهدی اصی
● دکتر آرش شهروان	● دکتر مریم بیرون
● دکتر ربابه شیخ الاسلام	● دکتر جلال پورانسال
● دکتر همایون صادقی بازرگانی	● دکتر فرشاد پورملک
● دکتر حسین صباغیان	● دکتر رضا چمن
● دکتر ساسان صلاحی	● دکتر نسرین چنگیزی
● دکتر زهرا عبداللهی	● دکتر فرزاد حدائق
● دکتر اکبر فتوحی	● دکتر جعفر حسن زاده
● دکتر دلا قالیچی	● دکتر فرهاد حسین پناه
● دکتر ویلیشادی	● دکتر رامین حشمت
● مریم کنانی	● دکتر علی اکبر حق دوست
● دکتر محمدحسین لاری	● دکتر نرگس خانجانی
● دکتر سیدرضا مجداد	● مهدی خبازخوب
● دکتر رضا محمدی	● دکتر حبیب اله خزایی
● دکتر قباد مرادی	● احمد خسروی
● دکتر سحرناز نجات	● دکتر داود خلیلی
● دکتر شهین یاراحمدی	● دکتر سعید دستگیری
● دکتر بهاره یزدی زاده	● دکتر حسین دلشاد

دیباچه

از زمانی که تدریس اپیدمیولوژی در ایران شروع شد، کتاب‌های درسی مورد استفاده استادان و بعداً دانشجویان اغلب متن انگلیسی و بعداً ترجمه کتاب‌هایی بود که در این زمینه نوشته شده است.

لین کتاب‌های مورد استفاده عبارت بودند از کتاب Epidemiologic Methods نوشته ماک مزلن در ۱۹۶۰ و کتاب Chronic Diseases and Public Health نوشته آبراهام لیلین فلد در ۱۹۶۵ که کتاب اولی بعداً توسط جناب آقای دکتر کیومرث ناصری، استاد محترم اپیدمیولوژی به فارسی ترجمه شد. تحت عنوان «اصول روش‌های اپیدمیولوژیک». به دنبال آن کتاب‌های متعدد دیگری اغلب در زمینه روش‌های اپیدمیولوژی ترجمه شد که مجموعه آن‌ها را می‌توان گنجینه خوبی برای آموزش اپیدمیولوژی دانست. در زمینه اپیدمیولوژی و کنترل بیماری‌های واگیر اغلب کتاب Control of Communicable Diseases Manual تهیه شده در امریکا مورد استفاده بود که ابتدا فقط متن انگلیسی آن در دسترس بود و در سال‌های اخیر که کتاب تجدید چاپ می‌شد؛ متن جدید توسط جناب آقای دکتر صباغیان، استاد محترم اپیدمیولوژی به فارسی ترجمه و در اختیار علاقه‌مندان قرار می‌گرفت، که تمرکز بر همه بیماری‌ها، واکسن‌ها، و سایر شایع و غیرشایع جهان دارد، و در برخی از موارد توصیه‌های آن برای کنترل در ایران قابل استفاده است. در زمینه بیماری‌های شایع در ایران، جناب آقای دکتر عزیزی، استاد محترم غدد درون‌ریز چند بار کتابی تهیه کردی که به عهده گرفتند که بسیار مورد استفاده بود ولی بخش‌های عمده‌ای از کتاب به علاقه‌مندی‌ها و درمان بیماری‌ها می‌پرداخت و برخی از قسمت‌های مربوط به اپیدمیولوژی فقط حاوی اطلاعات بود که در کتاب‌های خارجی ترجمه شده بود.

با بالا رفتن تعداد اساتید بخش‌ها و دانشجویان تخصصی اپیدمیولوژی در دانشگاه‌های علوم پزشکی اعضای محترم «هیأت ممتحنه و ارزشیابی رشته اپیدمیولوژی» به فکر افتادند که باید کتاب‌های تخصصی که فقط به اپیدمیولوژی می‌پردازد؛ برای اساتید و دانشجویان این رشته تهیه شود که بیش‌تر در آن‌ها اپیدمیولوژی بیماری‌ها در ایران مورد بحث قرار گیرد. در این زمینه چون جناب آقای دکتر ناصری اقدام به تدوین فرهنگ اپیدمیولوژی (همه‌گیرشناسی) بر اساس پنج ویرایش قبلی به همین نام منتشر شده توسط انجمن بین‌المللی اپیدمیولوژی و نیز تجربیات شخصی نموده بودند؛ پیشنهاد شد کتابی به نام «مرجع اپیدمیولوژی بیماری‌های شایع ایران» تهیه شود که در آن‌ها تکیه بر اپیدمیولوژی باشد.

معاونت محترم آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از این فکر استقبال کردند و پرداخت هزینه‌های تهیه و چاپ آن را قبول فرمودند البته بدون حق‌التحریر برای نویسندگان. این موضوع در جلسه هیأت مدیره انجمن علمی اپیدمیولوژیست‌های ایران مطرح شد و انجمن پیشنهاد کرد که با همکاری تمامی اپیدمیولوژیست‌های کشور این کتاب را تهیه نمایند و مسؤلیت این کار را سرکار خانم دکتر پروین یآوری، استاد محترم اپیدمیولوژی به عهده گرفتند.

بیماری‌ها به دو گروه «واگیر» و «غیر واگیر» قسمت شدند و در بین آن‌ها، بیماری‌ها و مسایلی که هم اکنون کشور با آن‌ها دست به گریبان است؛ فهرست شدند و برای هر قسمت از یک یا دو نفر از همکاران اپیدمیولوژیست یا مدیران مسؤول کنترل بیماری‌ها در کشور درخواست شد آن بخش را تهیه نمایند که در هر بخش تعریف بیماری یا مسأله اپیدمیولوژی عمومی آن را در سطح بین‌المللی و اپیدمیولوژی اختصاصی بیماری در ایران و نیز عملیاتی که برای کنترل بیماری در حال اجرا یا در دست تهیه است اقدام است؛ تهیه نمایند. کتاب حاضر حاصل زحمات این همکاران و نیز حاصل زحمات طاقت فرمای سرکار خانم دکتر پروین یآوری، استاد محترم اپیدمیولوژی که در تهیه آن واقعاً از وجود خود مایه گذاشته‌اند. لازم است به علت تغییراتی که در سال آخر مدیریت دولت قبلی در وزارتخانه اتفاق افتاد و تعویض معاون آموزشی، وزارتخانه عملاً نتوانست قولی را که برای تهیه کتاب داده بود؛ عملی کند. در نتیجه در تهیه این کتاب علمی اپیدمیولوژیست‌های ایران تصمیم گرفته شد که کتاب با هزینه و به نام انجمن تهیه شود.

شک نیست که این کتاب آورده شده، نقایصی دارد ولی چون چنین کتاب‌هایی هر ۵ یا ۱۰ سال یک‌بار باید دوباره نوشته شوند، لذا است که این تجربه اولیه قدم خوبی برای ویرایش‌های بعدی باشد که در آینده مدیران انجمن به فکر آن باشند.

اینجانب به عنوان رئیس انجمن تخصصی بیماری‌های عفونی که در تهیه بخش‌های مختلف کتاب همکاری کرده‌اند و به خصوص از زحمات سرکار خانم دکتر پروین یآوری، عضو محترم هیأت مدیره که سرپرستی این کار طاقت فرسا را به عهده داشتند؛ بی‌نهایت سپاسگزار می‌باشم.

کتاب را به احترام ندیدم

استاد گروه اپیدمیولوژی و آمار زیستی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران،

رئیس انجمن علمی اپیدمیولوژیست‌های ایران

و عضو پیوسته فرهنگسرای علوم پزشکی

شهریور ۱۳۹۲ خورشیدی

مدتی این شوی تاخیر شد
معلتی بایست تا خون شیر شد

به لطف الهی، جلد نخست کتاب «مرجع اپیدمیولوژی بیماری‌های شایع ایران» که به بیماری‌های واگیر اختصاص داشت؛ در دی‌ماه سال ۱۳۹۲ در ۲۵ فصل و ۴۰۰ صفحه منتشر شد. اکنون شاهد انتشار جلد دوم این کتاب که شامل «بیماری‌های غیر واگیر» می‌باشد؛ هستیم. تاخیر به وجود آمده در انتشار جلد دوم کتاب، که به دلیل حجم بالای مطالب نسبت به جلد اول، بوده است. صمیمانه پوزش می‌خواهم.

در پیدایش فصول ده‌گانه جلد دوم کتاب، به بیماری‌های قلب و عروق؛ بیماری‌های متابولیک و غدد؛ اختلالات دستگاه گوارش و سوانح (غیر عمدی و عمدی)؛ اختلالات و ناهنجاری‌های ژنتیکی؛ بیماری‌های عفونی؛ اسهال و اختلالات روانی؛ بیماری‌های آلرژیک؛ اختلالات چشم؛ بیماری‌های دهان؛ عوارض عصبی؛ سایر آسیب‌ها و بیماری‌های غیر واگیر مانند دخانیات، اعتیاد، سلامت اجتماعی، کیفیت زندگی، بحالته، سلامت فقر، مهاجرت، حاشیه‌نشینی، مرگ مادران باردار، و مرگ‌های حول و حوش تولد پرداخته شده است. به دلیل اهمیت سرطان‌ها، مجموعه مطالب مرتبط با سرطان‌های شایع در مجلدی جداگانه در قالب دومین جلد کتاب ارائه خواهد شد، که امید است به فاصله اندکی از انتشار این جلد، به زیور طبع برآید.

همانند جلد نخست، با تأکید بر تخصصی بودن کتاب، مسأله نگارش هر فصل از این جلد به افرادی صاحب‌نظر - ترجیحاً اپیدمیولوژیست - در این زمینه سپرده شد. به عنوان مسؤؤل هماهنگی کتاب، صمیمانه‌ترین مراتب سپاسگزاری خود را از ۴۶ نویسنده محترم جلد دوم این کتاب ابراز می‌دارم و از همه عزیزان به عنوان نگارنده مسؤؤل فصول و همچنین همکاران آن، کمال تشکر و امتنان را دارد. از زحمات اعضای محترم هیأت مدیره انجمن به ویژه راهنمایی‌های بسیار ارزشمند جناب آقای دکتر ابوالحسن ندیم، رئیس محترم انجمن و همچنین اعضای محترم هیأت مدیره و اساتید ارزشیابی اپیدمیولوژی صمیمانه قدردانی می‌نمایم. از زحمات جناب آقای دکتر حق‌دوست که در مسأله نگارش و محتوای علمی کتاب، با این‌جانب همکاری صمیمانه‌ای داشته‌اند؛ کمال سپاس و امتنان را ابراز می‌کنم. همچنین از زحمات جناب آقای علیرزاده و همکاران ایشان در انتشارات گپ که زحمت صفت‌بندی و انتشار کتاب را متحمل شدند؛ نیز تشکر و قدردانی می‌گردد.

به منظور یکپارچه‌سازی فصول کتاب، در طی امر ویراستاری، سعی فراوان شد که از واژه‌های تخصصی اپیدمیولوژی به صورت یکنواخت و بر اساس ویراست پنجم کتاب ارزشمند و مرجع «فرهنگ جامع همه‌گیر شناسی (اپیدمیولوژی)» استاد گران‌قدر جناب آقای دکتر کیومرث ناصری استفاده شود. رسم‌الخط تدوین و نگارش واژه‌ها نیز بر اساس توصیه‌های فرهنگستان زبان و ادب پارسی تنظیم شد. بسیار تلاش شد که استقلال واژگان در کلمات مرکب رعایت گردد.

در واژه‌گزینی و معادل‌سازی واژه‌های انگلیسی و لاتین به پارسی نیز دقت فراوان صورت پذیرفت. تا حد امکان معادل‌های انگلیسی و لاتین واژه‌های ذکر شده در متن، به صورت زیرنویس در پایین هر صفحه درج گردید. فرمت نگارش فصول مختلف کتاب و همچنین منابع نیز یکسان‌سازی شد. در روند ویراستاری کتاب، با تلاش همکاران گران‌قدر آقایان دکتر حمید شامی و دکتر حسام‌الدین اکبرین که زحمت ویراستاری را به عهده داشتند؛ دقت و کم‌غلط بودن متون بسیار مورد تأکید بود و از همین رو، متون اولیه نگارش شده توسط همکاران، بارها و بارها بازخوانی و ویرایش و اصلاح گردید. در روند ویراستاری کتاب هیچ‌گاه «دقت» فدای «سرعت» نشد. امید است حاصل زحمات، بر غنای این مجموعه بیفزاید. از تلاش‌ها و زحمات این همکاران محترم در امر ویراستاری و تصحیح، کوشش‌های شایانی داشته‌اند، سپاسگزاری می‌گردد.

امید است به تلاش‌های فکری که نویسندگان و ویراستاران کتاب بر عهده داشته‌اند؛ این کتاب در راستای افزایش سطح علمی جامعه پزشکی اپیدمیولوژی همکاران و دانش‌پژوهان کشور در زمینه بیماری غیر واگیر راهگشا باشد. از استادان، پژوهشگران و همکاران خوانندگان ارجمند درخواست می‌شود ایرادهای احتمالی و همچنین نظرات و پیشنهادهای ارزنده خود را برای اعمال و اصلاح در ویرایش‌های بعدی به هیأت مدیره انجمن علمی اپیدمیولوژیست‌های ایران به رایانامه irea.weblog@gmail.com اعلام نمایند.

دکتر پیرین یاری

استاد اپیدمیولوژی گروه بهداشت و پزشکی اجتماعی دانشکده‌ی پزشکی و دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی،

عضو هیأت مدیره انجمن علمی اپیدمیولوژیست‌های ایران

و مسؤول هماهنگی کتاب

تهران، یکم اردیبهشت ۱۳۹۳ خورشیدی

به نام آن که هستی نام ازو یافت

گفتار ناشر

از بنیان گذاری دانش نوین همه گیرشناسی (اپیدمیولوژی) حدود نیم قرن گذشته است؛ در کشور ما نیز این دانش از دهه ۴۰ خورشیدی جنبه رسمی پیدا کرد و بدین ترتیب اهمیت دانش همه گیرشناسختی بیش از پیش برجسته شد و آثار علمی مرتبط با این دانش نیز ترجمه و نشر یافت.

در دهه گذشته با تشکیل ساختار صنفی "انجمن علمی اپیدمیولوژیست های ایران"، آثار ارزشمند علمی و پژوهشی با نظری و هدایت این انجمن منتشر یافته است، که جدیدترین آن کتاب سه جلدی "مرجع اپیدمیولوژی بیماری های شایع ایران" با هماهنگی "هیات ممتحنه و ارزشیابی رشته اپیدمیولوژی" است.

پس از نشر جلد نخستین مجموعه (بیماری های واگیر)، جلد دوم آن - بیماری های غیر واگیر - متأثر از گستردگی جهانی این بیماری ها - حجرت بیشتری برخوردار شده است؛ زیرا با آغاز سده بیست و یکم، ابتلا به بیماری های غیر واگیر (مزمین غیر عفونی) مقام نخست را در میزان های ابتلا و مرگ در دنیا به خود اختصاص داده اند. از سوی دیگر اپیدمیولوژی در کشور بیست و یکم بیماری های غیر واگیر موضوعی است که به سرعت در حال گسترش است. هزینه های سرپرستاری و مراقبت های بهداشتی غیر واگیر و پیش بینی رشد جمعیت سال خوردگان در کشورها و کم توجهی ها سبب گشته است که شیوع بیماری های غیر واگیر شده است. حضور متخصصان مربوط در تدوین این جلد، در سطح بیانگر نوعی همکاری بین رشته ای بوده است؛ به گونه ای که بخش بیماری های غیر واگیر سرطان ها مشتمل از دیگر مباحث بیماری های غیر واگیر به زودی در جلد سوم منتشر خواهد شد.

انتشارات گپ با تجربه و آگاهی از دشواری های فنی تهیه و انتشار چنین آثار علمی - گروهی، مسئولیت نشر این دوره سه جلدی کتاب حاضر را پذیرفت و کوشش های سودمند و فراتر از حد بانو دکتر پروین یآوری را به عنوان سرپرست و هماهنگ کننده، در کنار رهبری و دوراندیشی شخص های "سوخته ای راه" انجمن، هم چون آقای دکتر ابوالحسن ندیم و دبیر انجمن آقای دکتر کورش جعفریانین و اراده ی یکایک اعضای انجمن و اپیدمیولوژیست های ایران را عوامل اصلی در پدیداری این مجموعه می دانیم. نشر گپ از همه بزرگواران و استادانی که در تهیه این مجموعه همکاری داشتند، سپاسگزاران بوده و بسیار مفتخر است که توانسته است با کسب اعتماد انجمن علمی اپیدمیولوژیست های ایران و سرپرست و آقای دانش همه گیرشناسی کشور گامی بردارد.

" و این است آن پرند نرم شنگرفی که می بافید
و این است آن گل آتش فروز شمعدانی "

علی اصغر علیزاده
مدیر مسئول نشر گپ

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱۳	فصل ۱: مقدماتی بر اپیدمیولوژی بیماری‌های غیر واگیر
۳۵	فصل ۲: پرفشاری خون
۴۵	فصل ۳: تب روماتیسمی بیماری روماتیسمی قلب
۵۵	فصل ۴: بیماری ایس میکس
۶۷	فصل ۵: بیماری مزمن در چه
۷۳	فصل ۶: دیابت
۸۵	فصل ۷: چاقی
۹۹	فصل ۸: استو پروز (پوکی استخوان)
۱۰۹	فصل ۹: کم کاری تیروئید نوزادان
۱۱۷	فصل ۱۰: سوء تغذیه پروتئین - انرژی کودکان
۱۲۵	فصل ۱۱: کمبود ریزمغذی‌ها
۱۳۵	فصل ۱۲: کمبود ید
۱۴۳	فصل ۱۳: بلایای طبیعی
۱۵۹	فصل ۱۴: حوادث جاده‌ای
۱۷۱	فصل ۱۵: سقوط
۱۷۹	فصل ۱۶: سوختگی
۱۸۹	فصل ۱۷: مسمومیت
۱۹۷	فصل ۱۸: مسمومیت‌های مرتبط با حیوانات
۲۰۹	فصل ۱۹: خودکشی
۲۱۹	فصل ۲۰: خودسوزی
۲۳۵	فصل ۲۱: آدم‌کشی عمدی
۲۴۱	فصل ۲۲: جنگ و درگیری‌های نظامی
۲۴۷	فصل ۲۳: ناهنجاری‌های مادرزادی
۲۵۳	فصل ۲۴: اختلالات ژنتیکی

۲۶۱	فصل ۲۵: تالاسمی
۲۶۷	فصل ۲۶: افسردگی و اضطراب
۲۹۳	فصل ۲۷: صرع
۳۰۳	فصل ۲۸: مالتیپل اسکلروز (ام‌اس)
۳۱۳	فصل ۲۹: بیماری آلزایمر
۳۲۱	فصل ۳۰: بیماری پارکینسون
۳۲۹	فصل ۳۱: آسپرم
۳۴۵	فصل ۳۲: بیماری انسداد مزمن ریه
۳۵۳	فصل ۳۳: کلیات نایبایی و اختلالات بینایی
۳۵۵	فصل ۳۴: بیماری (بیماری چشم)
۳۶۱	فصل ۳۵: عیوب انکساری (نزدیک بینی، دوربینی و آستیگماتیسم)
۳۷۱	فصل ۳۶: کاتاراکت (آب مروارید)
۳۷۷	فصل ۳۷: گلوکوم (آب سیاه)
۳۸۳	فصل ۳۸: پوسیدگی دندان
۳۹۳	فصل ۳۹: بیماری‌های پریدنتال
۴۰۳	فصل ۴۰: بیماری‌های ناشی از آلودگی هوا
۴۱۹	فصل ۴۱: آلودگی با سرب
۴۳۵	فصل ۴۲: عوارض تغییرات اقلیم بر سلامت
۴۴۳	فصل ۴۳: دخانیات
۴۵۳	فصل ۴۴: اعتیاد
۴۷۳	فصل ۴۵: سلامت اجتماعی
۴۷۹	فصل ۴۶: کیفیت زندگی یک پیامد مهم سلامت
۴۸۷	فصل ۴۷: عدالت در سلامت
۴۹۹	فصل ۴۸: فقر
۵۰۵	فصل ۴۹: مهاجرت
۵۱۳	فصل ۵۰: حاشیه نشینی
۵۱۹	فصل ۵۱: مرگ مادران باردار
۵۲۷	فصل ۵۲: مرگ‌های حول و حوش تولد